गूजराती बीजी चोपडीना अर्थ.

કવિતાની સમજુતી ભૂગોળ, મનોકૃત ગણિત
તથા બેવડાક્ષરો વગેરે.

બનાવનાર,

ફકીરભાઇ કાસીદાસ,

સૂરતની નામદાર સર જમસેદજી જીજીભાઇવાળી નંબર
૧ લાની ઇંગ્રેજીની નિશાળના વડા માજી માસ્તર
તેના છોકરા નગીનદાસ ફકીરભાઇ કાસીદા-
સની વતી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ડાહ્યાભાઇ જગજીવનદાસ.

(સુધારો તથા વધારો કરેલી આવૃત્તિ ૨૪ મી.)

(સન ૧૮૬૭ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે નોંધાવી છે.)

કીમત ૨ આના.

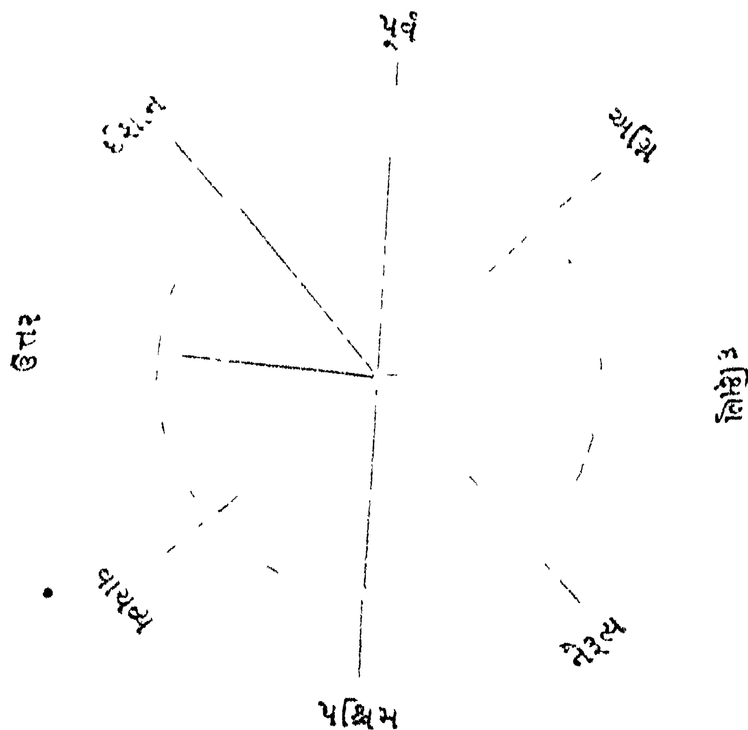
મુંબઈ,
"તત્વવિવેચક" છાપખાનામાં છાપ્યું.

दिशाओ.

એક જગા બીજી જગાની કઈ તરફ છે, તે જાણવાને દિશાની ઘણી જરૂર છે માટે તેનું જ્ઞાન પ્રથમથીજ બાળકોને પક્કું હોવું જોઇએ.

દિશાઓ ચાર છે—૧ **પૂર્વ**, ૨ **પશ્ચિમ**, ૩ **દક્ષિણ**, ૪ **ઉત્તર.**

કાળા પાટીઆપર એ દિશાઓનો નકશો શિક્ષકે આવી રીતે કહાડવો.

જે દિશામાં સૂરજ ઊગેછે તેને **પૂર્વ** દિશા કહેછે.

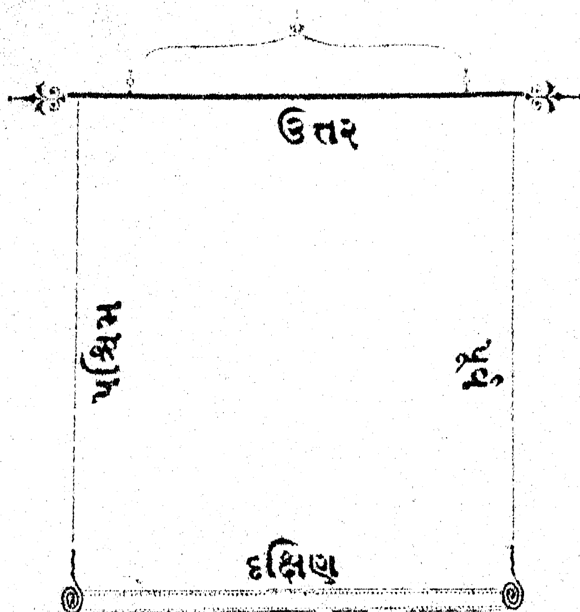
જે દિશામાં સૂરજ આથમેછે તેને **પશ્ચિમ** દિશા કહેછે.

પૂર્વ દિશા ભણી મ્હો કરીને ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની **ઉત્તર** દિશા અને જમણા હાથ તરફની **દક્ષિણ** દિશા છે.

દક્ષિણ અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો અગ્નિકોણ, દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો નૈરૂત્યકોણ, પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો વાયવ્યકોણ, ઉત્તર અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો ઈશાનકોણ.

નકશો.

ભૂગોળ વિદ્યાનું જ્ઞાન મેળવવાને મુખ્ય સાધન નકશો છે. કાગળ અથવા કપડાં ઉપર પાડેલાં પૃથ્વીના અથવા તેના કોઈ પણ ભાગના આકારને નકશો કહે છે.

નકશા એવી રીતે કાઢેલા હોયછે કે સામા મૂકયા હોય તો મથાળા ભણી ઉત્તર દિશા આવે, નીચે દક્ષિણ દિશા, જમણા હાથપર પૂર્વ દિશા, ને ડાબા હાથ ભણી પશ્ચિમ એટલે આથમણી દિશા આવેછે.

સંખ્યા.

૧ એક, ૨ દશ, ૩ સો, ૪ હજાર, ૫ દશહજાર, ૬ લાખ, ૭ દશલાખ, ૮ કરોડ, ૯ દશકરોડ, ૧૦ અબજ, ૧૧ ખર્વ, ૧૨ નિખર્વ, ૧૩ મહાપદ્મ, ૧૪ શંકુ, ૧૫ જલધિ, ૧૬ અન્ત્ય, ૧૭ મધ્ય, ૧૮ પરાર્ધ

સર્વાળો.

દશલાખ.	લાખ.	દશહજાર.	હજાર.	સો.	દશક.	એકમ.	
		૩	૧	૦	૨	૫	એકત્રીશહજાર પચીસ લખો.
	૮	૦	૦	૦	૧	૨	આઠલાખને બાર લખો.
			૬	૦	૨	૫	છહજાર પચીસ લખો
	૨	૦	૦	૦	૬	૯	બેલાખ ઓગણોત્તેર લખો.
૧	૦	૩	૧	૧	૩	૧	દશલાખ એકત્રીસહજાર એકશો એકત્રીસ લખો.

સંખ્યાવાચન.

૧ ૫૭૩૮૦૬૧
૨ ૫૬૦૩૦૪
૩ ૪૦૫૦૪૦
૪ ૮૦૦૦૪
૫ ૪૦૫૬૦૭
૬ ૪૦૬૦૭
૭ ૫૦૪૦૬
૮ ૨૦૫૦૪૦
૯ ૭૦૫૪૦૩૫
૧૦ ૮૦૯૬૦૦

૧૧ ૭૯૫૦૪૩૦
૧૨ ૭૬૦૬૦૮૦
૧૩ ૮૮૦૪૦૩૦
૧૪ ૫૦૩૫૦
૧૫ ૩૫૦૪૫
૧૬ ૬૦૯૦૯
૧૭ ૬૦૭૦૪
૧૮ ૨૦૧૦૫
૧૯ ૧૨૧૦૭
૨૦ ૫૦૭૦૯૦૫

૧ એકત્રીશ હજાર નવસો પાંચ લખો.
૨ છ લાખ ત્રણ હજાર સાત લખો.
૩ ચોસઠ લાખ છસો બાર લખો.
૪ છસો ત્રણ લખો.
૫ આઠસો ચોપન લખો.
૬ સાત હજાર પંચોતેર લખો.
૭ પાંચ હજાર ત્રણસો બે લખો.
૮ છોતેર હજાર નવ લખો.
૯ ચાર લાખ છ હજાર ચારસો સાત લખો.
૧૦ ચોવીશ લાખ આડત્રીસ હજાર બસો પાંચ લખો.
૧૧ આઠ લાખ ચોવીસ હજાર એક લખો.
૧૨ સાતસો સત્તર લખો.
૧૩ આઠસો પાંચ લખો.
૧૪ પાંચ હજાર ત્રણસો સત્તર લખો.
૧૫ આઠ હજાર પાંચ લખો.
૧૬ નવ હજાર પાંત્રીસ લખો.
૧૭ સાત હજાર ચારસો બે લખો.
૧૮ પંદર હજાર ત્રણસો દશ લખો.
૧૯ તોત્તેર હજાર પાંચસો બે લખો.
૧૦ આઠ લાખ બે હજાર ચાર લખો.

---

૧. ૨૧ ને ૧૦ કેટલા=૩૧
૨. ૩૨ ને ૧૦ કેટલા=૪૨
૩. ૮૧ ને ૧૧ કેટલા=૯૨
૪. ૨૯ ને ૧૯ કેટલા=૪૮
૫. ૩૭ ને ૧૭ કેટલા=૫૪
૬. ૬૯ ને ૧૮ કેટલા=૮૭
૭. ૧૫ ને ૪૬ કેટલા=૬૧
૮. ૧૩ માં ૮૭ ઉમેરીએ તો કેટલાં થાય=૧૦૦
૯. ૨૯ માં ૬૯ માં ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=૯૮
૧૦. ૩૩ ને ૩૩ કેટલા=૬૬
૧૧. ૨૯ માં ૩૮ ને ૨૭ ઉમેરીએ તો કેટલા થાય= ૯૪
૧૨. ૮૮ માંથી ૧૦ જાય તો કેટલા રહે= ૭૮
૧૩. ૯૦ માંથી ૩ વખત ૫ જાય તો કેટલા રહે= ૭૫
૧૪. ૧૭ માંથી ૧૨ જાય તો કેટલા રહે= ૫
૧૫. ૫૭ માંથી ૧૯ જાય તો કેટલા રહે= ૩૮
૧૬. ૨૪ ગાય અને ૬ વાછરડા દરેક ગાયને ૮ પુળા અને વાછરડાને બે પુળા તો બધા મળીને કેટલા પુળા ઘાસ જોઈશે=૨૦૪ પુળા.
૧૭. ત્રણ પૈસા લેખે ૪ નારંગી લીધી અને ૫ પૈસા લેખે ૮ દાડમ લીધાં અને તેને રૂપીયો ૧ આપ્યો તો બાકી શું લેવું=૨.

૧૮. એક આનામાં સવા આનો ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=રૂ. ૦)=ા.

૧૯. મારી પાસે ૧૩ પૈસા હતા તેમાં ૫ નાંખીએ તો કેટલા આના થાય=રૂ. ૦ ૦ા.

૨૦. ૧૮ાા માં ૧૧ ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=૨૦. [ગજ=૧૦ાા.

૨૧. ૩ાા ગજનું એક બદન તો ૩ બદનમાં કેટલા ગજ લુગડું જોઇએ

૨૨. મારા ખીસામાં કેટલાક પૈસા હતા તેમાંથી ૩ દોઢીએ ડઝન લેખે ૫ ડઝન બટન લીધાં અને બાકી ૯ પૈસા વધ્યા તો હું ઘેરથી કેટલા પૈસા લઇને નીકળ્યો હતો=રૂ ૦ા= [ટંકાશે=૧૦ કોટને.

૨૩. એક કોટને ૬ બટન ટાંકીએ તો ૫ ડઝન બટન કેટલા કોટને

૨૪. બબ્બે ઘોડાની ૭ ગાડી અને એકેક ઘોડાની ૯ ગાડી તો બધા મળીને કેટલા ઘોડા થાય અને તેના પગ કેટલા થાય=૨૩ ઘોડા ૯૨ પગ

૨૫. ૨ાા ને ૪ાા કેટલા થાય=૭ાા.

૨૬. ૯ શેરમાંથી ૬ નવટાંક આપીએ તો બાકી શું રહે=૮ા શેર.

૨૭. ૫ાા મણ ઘી લીધું અને ૪ાા મણ વેચી નાખ્યું તો બાકી કેટલું રહ્યું=ાા મણ. [થાય=રૂ૦)=ાા.

૨૮. ૧૧ છોકરા છે દરેકની પાસે ૦)ા આનો છે તો એકંદર કેટલા આના

૨૯. ૩ પૈસાની એક નારંગી તો રૂ. ૦ાા ની કેટલી=૧૬ નારંગી.

૩૦. મુંબઇથી પુણે રેલવેમાં જવું હોય તો ૧ ટીકીટનો રૂ. ૧ા બેસે છે તો એ લેખે ૧૭ માણુસ પૂણે ગયા તેનો ખરચ કેટલો=રૂ. ૨૧ા

૩૧. રૂ. ૧ નું ૩ાા શેર તો ૮ રૂ. નું કેટલું=૦ાા મણ.

૩૨. તુરીઆં બે ફદીએ શેર તો ૩ પાશેરનું શું=રૂ૦) ૦ાા.

૩૩. વાલોળ (વાલપાપડી) ૬ પૈસે શેર ૨ાા શેરનું શું આપીએ=રૂ)≡ાા.

૩૪. ૨ પૈસે શેર દૂધી મળે છે તો ૨ પાંચ શેરીનું શું=રૂ૦ા—.

૩૫. ૧ વાર બનાતના ૨ાા રૂ. પડેછે તો ૯ વાર બનાતનું શું=રૂ. ૨૨ાા.

૩૬. દરેક છોકરાને રૂ ૦≡ આનાનું અકગણિત આપીએ તો ૨૭ છોકરાને ઇનામ આપવાનો કેટલો ખરચ થશે=રૂ. ૧૧ાા—.

૩૭. રૂ ૦ની ૧ ટોપી તો ૧ાા કુંડીનું શું=રૂ. ૭ાા.

૩૮. દરરોજના રૂ. ૦— મજુરી મળે તો ૧ મહિનાનું શું=રૂ. ૯ા=.

૩૯. રૂ. ૦)=ાા ૧ સ્લેટ તો ૨ ડઝનનું શું=રૂ. ૩ાા.

૪૦. ૨ અચ્છેરના રૂ. ભાર કેટલા=રૂ. ભાર ૪૦.
૪૧. ૬ નવટાંકનું વજન કેટલું=શે૦॥।.
૪૨. કેટલા પાશેરનો ૧ શેર=પાશેર ૪.
૪૩. ૩ ગદીઆણાના વાલ કેટલા=વાલ ૪૮.
૪૪. ૪ અધોળના રૂ. ભાર કેટલા=રૂ. ભાર ૧૦.
૪૫. ૧૫ રૂ. ભારના નવટાંક કેટલા=નવટાંક ૩.
૪૬. ૧૮ પૈસા ભારના અધોળ કેટલા=અધોળ ૪.
૪૭. ૬ પાશેરના શેર કેટલા=શેર ૧॥.
૪૮. ૭ પાશેરના પૈસા ભાર કેટલા=૧૨૬ પૈસા ભાર.
૪૯. ૨। મણના શેર કેટલા=શેર ૯૦.
૫૦. ૯ પાઈના પૈસા કેટલા=પૈસા ૩.
૫૧. ૬ આનાના ફદીઆં કેટલા=ફદીઆં ૧૮.
૫૨. ૨ ફદીઆની પાઈ કેટલી=પાઈ ૮.
૫૩. ૯ આનાના દોકડા કેટલા=દોકડા ૫૬।.
૫૪. ૧૫ રૂ. ની પાવલી કેટલી=પાવલી ૬૦.
૫૫. ૦॥ આનાની બદામ કેટલી=બદામ ૫૦.
૫૬. ૩૬ આનાના રૂપિયા કેટલા=રૂ. ૨।.
૫૭. ૭૫ દોકડાના રૂપિઆ કેટલા=રૂ. ૦॥।.
૫૮. ૪॥ દોકડાની બદામ કેટલી=બદામ ૭૨.
૫૯. ૨૮ પૈસાના આના કેટલા=આના ૭.
૬૦. ૧॥ ખાંડીના મણ કેટલા=મણ ૩૦.
૬૧. ૩॥ મણની પાંચશેરી કેટલી=પાંચશેરી ૨૮.
૬૨. ૧ રૂ. માંથી ૩ પૈસા આપીએ તો બાકી શું રહે=રૂ. ૦॥[illegible]।.
૬૩. ૩૨ શેરમાં કેટલા શેર નાખીએ તો મણ થાય=શેર ૮.
૬૪. ૧ ખાંડીના શેર કેટલા=શેર ૮૦૦.
૬૫. ૬ બે આનીના પૈસા કેટલા=પૈસા ૪૮.
૬૬. ૯ અડધાની બેઆની કેટલી=બેઆની ૩૬.
૬૭. ૧૪૦ નંગની કુંડી કેટલી=કુંડી ૭.
૬૮. ૨૫ શેર દૂધમાં ૫ શેર દૂધ બીજું નાખીએ તો કેટલા મણ થાય=મણ ૦॥.

૬૯. ૫ પૈસાના ૧૦૦ પાન તો ૧ પૈસાના કેટલા=પાન ૨૦.
૭૦. ૧ ખાંડી લાકડાના બોજા કેટલા=બોજા ૮.
૭૧. ૧ બોજામાં કેટલા મણ લાકડા=મણ ૩ા.
૭૨. ૧ બોજાના ૧૩ આના તો ૧ ખાંડીનું શું=રૂ. ૬ા.
૭૩. ૨ શેર કોહોળાના ૩ પૈસા તો ૦ા મણનું શું=૭ા આના.
૭૪. ૧ા શેરનો લોટો દૂધનો ભરીને કેટલી વાર લઇએ તો ૦ા મણ
થાય=૧૬ વખત [કેટલું અનાજ ખાશે=૩૦ શેર.
૭૫. ૧ માણુસ દરરોજ ૨ શેર અનાજ ખાયછે તો ૧ પખવાડીઆમાં
૭૬. ૧ કીડી ૧ મિનિટમાં ૧વેંત ચાલેછે તો ૧ કલાકમાં કેટલા હાથ
ચાલશે=૩૦ હાથ. [રૂપિઆ થાય=રૂ. ૨ા=.
૭૭. મને દરરોજ ૨ આના મળે તો ૩ અઠવાડીઆના મળીને કેટલા.
૭૮. ૧ રૂપિઆની પાંચ કેરીતો ૫ ડઝન ના કેટલા રૂપિઆ=રૂ. ૧૨.
૭૯. મારી પાસે ત્રણ પૈસા છે બીજા બે મારા ભાઇએ આપ્યા ને છ મારા
મામાએ આપ્યા તો મારી પાસે કેટલા પૈસા થાય=૧૧ પૈસા અ. ।=ાાા.
૮૦. ત્રણ પૈસાના કાગળ, બે પૈસાની પેનો, બે પૈસાની સીસાપેન લીધી ને
બે આના આપ્યા તે બાકી શું વધ્યું=૧ પૈસો અથવા ૦)૦ા.
૮૧. અરધીના છ લેખે ૩ પૈસાના બોર લીધા તેમાંથી ૧૫ મારા ભાઇને
આપ્યા ને ૧૧ મારી બેનને આપ્યા ને ૧૪ મે ખાધા તો બાકી
કેટલા રહ્યા=૧૪ બોર.
૮૨. ૧૦૦૦ માંથી ૧ જાય તો બાકી કેટલા રહે=૯૯૯.
૮૩. ૧૦૦ માંથી ૦ા જાય તો બાકી શું રહે=(૯૯ાાા) પોણીસો.
૮૪. ૧૦૦ માંથી ૨૫ જાય તો બાકી શું રહે=(૭૫) પોણોસો.
૮૫. ૧ કોથળીમાં ૧૫ રૂપિઆ તો તેવી ૧૧ કોથળીમાં કેટલા રૂ. ૧૬૫
૮૬. ૬ આનાની પાંચમી ચોપડી ૭ આનાનું અંકગણિત લઇને
૧ રૂપિઓ આપ્યો ત્યારે બાકી શું રહ્યું ૦)=.
૮૭. પોણાચારસે, પોણાત્રણસે, અઢીસે, સવાબસે, સવાસો, પોણાબસે,
૩૭૫ + ૨૭૫ + ૨૫૦ + ૨૨૫ + ૧૨૫ + ૧૭૫ +
પોણીસોને પોણોસો કેટલા થાય
૯૯ાાા + ૭૫= ૧૫૯૯ાાા.

દરેક પાઠમાં આવેલા જોડાક્ષર.

આવડયા.	ખીજવ્યાથી.	પહેરાવ્યા.	વચ્ચે.
લાવ્યો.	ધ્યાન.	અડાડયો.	પહોંચ્યો.
પૂછયું.	નિત્યે.	જન્મગાંઠ.	દુર્લભ.
બોલ્યો.	રસ્તો.	પ્રમાણે.	પ્રેમ.
મંગાવ્યો.	ચોપડયાં.	ખસેડયા.	ભાગ્યશાળી.
કહ્યું.	અઢ્યા.	ખવરાવ્યા.	મંડયો.
વાળ્યો.	ઠોકયો.	આવ્યો.	રડયું ખડયું.
કાઢયો.	ચિત્ર.	કયાંથી.	બગાડયું.
લુચ્ચાઈ.	જન્મતી.	પુછયાવિના.	લુચ્ચી.
પ્રસાદ.	પ્રાણ.	વાંચ્યું.	બોલ્યું.
દર્દુ.	સોંપ્યો.	પસ્તાય.	ખર્ચ ખૂટણ.
નક્કી.	સ્નેહ.	વચ્ચે.	રાત્રે.
સમજાવ્યું.	અપાવ્યું.	છેલ્લીવારે.	માડયું.
ફાવ્યો.	ચંદ્રમા.	મુદ્દલ.	નાખ્યો.
ડાહ્યો.	સરસ્વતી.	લાગ્યું.	ભસ્યાજ કર્યું.
માન્યું.	વિદ્યા.	સમજયો.	ફાવ્યું.
પ્રાણ.	શુક્ર.	વસ્તુ.	ઊઠયાં.
ચિત્ત.	છઠ્ઠો.	ધાન્ય.	પકડયો.
અવસ્થા.	ચચ્ચાર.	માંડયું.	જાળવ્યું.
વાગ્યા.	ઊગ્યા.	છેતર્યા.	મૂકયાં.
મંડયા.	ભત્રીજો.	ઈશ્વર.	સાંભળ્યું.
મૂકયું.	ફેડાવ્યું.	પૃથ્વી.	ફોલ્લા.
ડાહ્યાં.	બાસ્તો.	પરમેશ્વર.	નીકળ્યાં પછી.
અલ્યા.	અખાત્રીજ.	સ્લેટ.	કાચું કોરૂં.
નીકળ્યો.	ચૈત્રમા.	મૂકયાં.	ફૂલકરણી.
બચ્ચું.	શ્રાવણ.	કહ્યા.	ઊધઇ બુધઇ.
માંડયો.		અજા.	છછુંદરાં.

ગૂજરાતી બીજી ચોપડીના અર્થ.

(ના)=નામ. (વિ)=વિશેષણ. (અ)=અવ્યય.
(સ)=સર્વનામ. (ક્રિ)=ક્રિયાપદ. (કૃ)=કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ઉકેલતાં (કૃ) વાંચતાં, પારખતાં.
શીખામણ (ના) ફાયદાની વાત.
મજાની (વિ) સારી.
સાચવજો=સંભાળજો.
બોલીએ (ક્રિ) સાદ કહાડીને કહીએ.
અક્ષરે=દરકતે, હરફે.
આવડયા=શિખ્યા.
બગાડશો (ક્રિ) ખરાબ કરશો.
વાહ=અરે! ઓહો!
દહાડા (ના) દિવસ.
પૂરા (વિ) બરાબર.
બોલ (ના) શબ્દ.
ડાહી ડાહી=ડાહાપણભરેલી, ફાયદાવાળી.
મા (અ) ના, નહિ.
ઠેકાણે (ના) જગોએ.
બગડે (ક્રિ) ખરાબ થાય.
ફાડવાં (ક્રિ) ચીરવાં.
વહેલું (ક્રિ) જલદી.
ભણવું (ક્રિ) શીખવું.
ઠીક (અ) બરાબર, સારી રીતે.
છેક (અ) ઘણું, બહુ.
તાણીને (કૃ) ખેંચીને.
ધીમે (વિ) હળવે.
સાદે (ના) અવાજે.
સૌ (સ) સઘળા, બધા.

પાઠ ૨ જો.

શોભાય=સારી દેખાય.
કારજ (ના) કામ.
હૈડું (ના) મન, દીલ.
ચોપડીઓ=પોથીઓ.
હરખાય=ખુશી થાય.
સમજણ (ના) અક્કલ, સમજ.
વિગતેથી (ના) શબ્દે શબ્દની સમજણથી, વિગતવાર.
સાર (ના) મતલબ.
ચોપાઈ (ના) જેમાં ચાર પદ આવેલાં હોય તે.
સારી (વિ) મજાની.
દેખી (કૃ) જોઈ.
જીવ (ના) મન, ચિત્ત.
ઘાલીને (કૃ) રાખીને.
જેમ=તેમ.
વિચાર (ના) મનસુબો.
સમજે (ક્રિ) જાણે.
સઘળો (વિ) બધો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

સારી ચોપડીઓ હોય તે સારી દેખાય, તે જોઇને આપણું મન ખુશ થાય; પણ જો તે વિગતથી એટલે શબ્દે શબ્દ છુટા પાડીને વંચાય તો આપણું કામ થાય.

જેમ જેમ મન રાખીને વાંચો તેમ તેમાં સમજણ આવે; પણ વાંચ્યો જાય ને મનમાં કંઈ વિચાર કરે નહિ, તો તે માંહેલી બધી મતલબ સમજે નહિ. (૨).

પાઠ ૩ જો.

ચકલી (ના) મોટી ચક્લી.
લાવ્યો=લેઇને આવ્યો.
પૂછ્યું=તજવીજ કીધી.
રાણા (ના) રાજા.
તપેલામાં (ના) પાતેલામાં.
બારણામાં (ના) ઘરમાં.
પેસાશે (ક્રિ) અવાશે, જવાશે. [કહ્યું.
બોલ્યો=જવાબ દીધો,
પાટો (ના) લાંબું ફાડેલું ચીથરૂં.
ચકલો (ના) ચક્લો. [ને.
ઓરીને (કૃ) રાંધવા મુકી-
બધી (વિ) સઘળી.
ઘડો (ના) દોરીઓ.
ઉતારો=લઈ લેઓ.
નાંખી (ક્રિ) ફેંકી.

પાઠ ૪ થો.

ફરિયાદ=રાવ, અરજ.
એકલાં (વિ) જાતે.
પકડાવી (કૃ) ઝલાવી.
મંગાવ્યો=બોલાવ્યો.
મહારાજ=મોટા રાજા.
ગભરાઇને (કૃ) અકળાઇને, ગાભરો થઇને.
હુકમ (ના) ફરમાસ.
કહ્યું=પૂછ્યું.
કને (અ) પાસે, સોડે.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
દીધો (ક્રિ) વાળ્યો.
જૂઠો (વિ) લબાડ.
સાહેબ (ના) મહેરબાન.
ફાડીને (કૃ) ચીરીને
ફાડશો (કૃ) ચીરશો.

પાઠ ૫ મો.

બૂમેબૂમ=ધાટે ધાંટા.
ગોવાળીઓ (ના) ગાય ભેંસનો ચરાવનાર.
ગોવાળ (ના) ગાયોનું ટોળું. ગોવાળીઓ.
છેવટ (અ) છેલ્લે
ગોવાળણી (ના) ગોવાળીઆની બાયડી.
કાઢ્યો=બહાર આણ્યો.
નાંખ્યો (ક્રિ) ફેંક્યો.
ફૂટી (ક્રિ) ભાંગી.
કાણો (વિ) એકઆંખે-આંધળો.
આગળ (અ) પાસે.
ખીર=મોળો દૂધપાક.
પોળી (ના) પડવાળી પાતળી રોટલી.

પાઠ ૬ ઠ્ઠો.

તપાવી (ક્રિ) ઉની કરી
પાટલો (ના) લાકડાનાં પાટીઆનું કરેલું બેસવાનું.
લુચ્ચાઇ (ના) દોંગાઈ.
ઠોક્યો (ક્રિ) માર્યો, અફાળ્યો, ઝીક્યો.
લાલચોળ (વિ) રાતી રાતી, ધગધગતી.
દોરી (કૃ) તેડી.
જોડે (અ) સાથે.
લોઢી=લોઢાની તાવી.
ખૂબ (અ) ઘણીજ.
બૂમ (ના) પોકાર, ઘાંટો.
ઊઠી (ક્રિ) ઉભી થઈ.
દાઝી (ક્રિ) બળી મુઇ.
મોટી (વિ) બુઢી, બનાવટની.

પેઠે (અ) માફક.
વાંક (ના) તકસીર.
ફળ (ના) ફાયદો, હાંસલ.

પાઠ ૭ મો.

બહુ (વિ) ઘણું, મસ.
છોડી (ના) છોકરી.
ગાગર (ના) પાણી ભરવાનું ઘડા કરતા મોટું વાસણ.
ઓસડ (ના) દવા.
ઝેર (ના) વીખ, સોમલ.
સાજી (ના) સારી.
રોજ (અ) હમેશાં.
બગાડે (ક્રિ) ખરાબ કરે.
લુગડાં (ના) કપડાં.
મેલાં (વિ) ખરાબ.
ડાહી (વિ) શાણી.
ખોટી=ખરાબ, આડી.
માને (ક્રિ) કહ્યું કરે.
માંદી (વિ) બીમાર.
વધારે (વિ) ઘણું, મસ.

પાઠ ૮ મો.

વરસાદ (ના) મેઘ.
ગીત (ના) રાગ કાઢીને ગાવાનું.
ઘેબરીઓ (વિ) ઘેબરના જેવો મીઠો.
પ્રસાદ (ના) ખાવાનું.
નેવલે (ના) નેવાંએ.
કારેલાંનું (ના) એક જાતની તરકારીનું.
દેડકો (ના) એક જાતનો પશુ.
ગાતાં (ક્રિ) રાગ કાઢીને બોલતાં.
ઊની ઊની (વિ) ગરમા ગરમ, તાવીપરથી ઉતરે તેવી.
શાક (ના) તરકારી.
નઠારી (વિ) ખરાબ.
તાણી (ક્રિ) ખેંચી.
સમજ્યા છો? (ક્રિ) જાણો છો? ખબર છે.

પાઠ ૯ મો.

એકજ (વિ) સરખું
જણસ (ના) ચીજ.
ટટ્ટુ (ના) નાનો ઘોડો.
પારકો (વિ) અતરાપીનો, બીજા કોઇનો.

પાઠ ૧૦ મો.

પાડું (ના) ભેંસનું બચ્ચું.
જાળવે (ક્રિ) સાચવે.
રાતે=દીવા થયા પછી.
પટેલ=ગામનો ઉપરી.
તીરે (ક્રિ) નાંખે.
સંભાળ (ના) ખરદાસ.
જતન (ના) બાલાશ.
જક્કી=જીદી, ભમતી.
વાછરડું=ગાયનું બચ્ચું.
વાડો (ના) ઘરની પાછળ ઢોર બાંધવાની ખુલ્લી જગો.
ચારો (ના) ઉગતું ઘાસ.
માંદું (વિ) બીમાર, આજારી, કાહેલી.
ઓસડવેસડ (ના) દવા અને તેના ઉપાય.
ચારવાને=ચરાવવાને, ઉગતું ઘાસ ખાવાને.
ખેતર (ના) અનાજ તથા ઘાસ પાકે તે જગા.
આણે (ક્રિ) લાવે.
ઊંચકીને (કૃ) ખાંધપર લઇને, ઊપાડીને.
સુખી (વિ) સુખીયારાં.

પાઠ ૧૧ મો.

ચેન (ના) મજા, સુખ.
અહીંઆથી (અ) આ ઠેકાણેથી.
બંધીખાને=કેદખાને.
ફસાય=પકડાય, હરાય.
વિચાર (ના) મનસુબો.
વાસે (અ) પાછળ.
નીસરી=નાસી, નીકળી.
લાગ (ના) દાવ, તક.

સમજાવ્યું (ક્રિ) શીખા-મણ દઇને કહ્યું.
છૂટું (વિ)બાંધ્યા વગરનું.
મન (ના) મરજી.
મજા (ના) રમુજ.
ઘેલું (વિ) ગાંડું, અ-ણસમજુ.
દુઃખી (વિ) હેરાન.
જક (ના) જીદ, બોંસ.
છોડે (ક્રિ) મૂકે, મેલે.

પાઠ ૧૨ મો.

ફાવ્યો (ક્રિ) જડયો, હાથ આવ્યો.
અણુસમજ (ના) બેસ-મજ, બીન અક્કલ.
વગડામાં (ના) વનમાં.
કોતર (ના) ગુફા.
સટકી ગયું=નાસી ગયું.
ડાહ્યો (વિ) શાણો.
આગળ (અ) અગાડી.
ઢોર=ચોપગાં જાનવર.
ઊંધી (કૃ) સુઇ.
મોડી રાતે=બહુ રાત ગઈ ત્યારે.
છાનું માનું(વિ) ગુપચુપ
ઝાલીને (કૃ) પકડીને.
અંતે=છેલ્લે, છેવટે.
માનવી=કબુલ કરવી.
ભલું (વિ) સારૂં, રૂડું.
પાડોશી (ના) પાસેના ઘરમાં રેહેનારા.
સૌ=બધા.
ડાહ્યા=શાણાં, સમજુ.

પાઠ ૧૩ મો.

વિષે (અ) બાબત.
છેક (અ) ઘણું, બહુ.
વાઘ (ના) ફાડી ખાનારૂં કાબરચીતરૂં જના-વર.
માન્યું (ક્રિ) કહ્યું કર્યું.
વાસ (ના) રેહેઠાણ.
ચરવાને (કૃ) ઉગતું ઘાસ ખાવાને.
પ્રાણ (ના) જીવ.
વનમાં (ના) રાનમાં.
દુખિયું (વિ) હેરાન.
ચિત્ત (ના) મન.
અવસ્થા (ના) હાલ.
નાઠું (ક્રિ) જતું રહ્યું.
મન માન્યું=મનને ગમે તેટલું, દીલ લાગ્યું.
વળતી (અ) પછી.
અજાણ=જાણીતું નહી તે, (ઓચિંતું).

(કવિતાની સમજુતી). (૨).

વાડામાં બધાં ઢોર બાંધ્યાં હતાં, તેમાંથી પાડું છુટીને છેક આઘુ નાસી ગયું; તેને ઘાસ ખાવાનું મન થયું તેથી નાસીને તે જંગલમાં જતું રહ્યું. (૧).

પછી ત્યાં જંગલમાં એક વાઘે તેના જીવ લીધો. એવું અજાણ પણે તે દુખીઉં થયું; જે બધાથી છુટું થવા જાય (બધાના મતથી ઉલટું ચાલે), તેના એવા હાલ સમજવા.

પાઠ ૧૪ મો.

માટી (ના) મટોડી.
પલાળેછે=ભીનાળેછે.
ચીકણી=ચોંટે એવી.
ઢીકરાંનાં (ના) કાદવનાં.
ભરવાના (ક્રિ) ઘાલવાના.
આધરકે (ક્રિ) જમાવે.
જાત (ના) તરેહ, રીત.
ગોરસ (ના) દહીં દૂધનું પાટીઉં, હાલ્લુ.
કોડીઆં (ના) દીવા કરવાના માટીના પ્યાલા.
નરમ (વિ) પોચી.
કામની (વિ) ખપની.
ગોળી=પીવાનું પાણી ભરીમૂકવાની માટલી
બેડું (ના) ગાગરને ઘડો.
દોહણી (ના) છાશ લાવવાની ઘાડવી.
દાણા (ના) અનાજ.

પાઠ .૧૫ મો.

પાળે (ના) કારે, કારણે.
વાગ્યા (ક્રિ) ઇજા થઈ
બગાડ (ના) નુકસાન.
ફેંકવા (ક્રિ) નાખવા.
કાયર (અ) હેરાન.
મંડયા (ક્રિ) મચ્યાં.
તળાવ (ના) નાનું સરોવર.
પથરે (ના) પથરાથી.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
ધડાધડ (ક્રિ) જોરથી.
ગરીબ (વિ) અનાથ.
શામાટે (અ) કેમ ? શું કરવા ?
રમત (ના) ખેલ, ગમત.
સંભાળીને=સાચવીને.
કશોએ (વિ) કંઈ પણ.

પાઠ ૧૬ મો.

બેનપણી (વિ) સહિએર.
નોતરૂં (ના) તેડું, કેહેણ.
ભૂંગળી (ના) બળતુ કરવાની વાંસની નળી.
વેલણ (ના) રોટલી વણવાનું હથીઆર.
તપેલી (ના) પાતેલી.
કડછી (ના) નરમ દાળ લેવાનું પિત્તળ કે લોઢાનું હથિયાર.
તાસક (ના) ઢાંકણું.
વખત (ના) વેળા. સમય.
રાંધું (ક્રિ) રસોઈ કરૂં.
તેવડે (સ) તેણે કરીને.
થાળી=નાનો ખુમચો.
વાડકા (ના) ધાતુના ચલાણા.
લાવીને (ક્રિ) આણીને.
મૂકયું (ક્રિ) મેલ્યું.

પાઠ ૧૭ મો.

મણા (ના) કસર.
ધાણી (ના) શેકયાથી ફુટેલું અન્ન તે, જુવાર બાજરી વગેરે.
ખાવાનું (ના) કાચું કોરૂં શેકેલું તે.
પઉંઆ=ભાતને શેકીને ખાંડી બનાવેલા તે.
ભાંડવું=ખરાબ બોલવું.
ટેવ (ના) આદત, ખો.
લડેછે (ક્રિ) વઢેછે.
જરાએ (વિ) લગારે.
કજીઓ (ના) ટંટો.
મૂકાવી (ક્રિ) મેલાવી.
લાવીશ (ક્રિ) આણીશ.
વહેલી (વિ) જલદી.

પાઠ ૧૮ મો.

છોટીઓ=નાનો ભાઈ.
નાનું (વિ) નાદાન.
બાળક (ના) બચ્ચું.
મેલાય (ક્રિ) મુકાય.
દેખાય=જણાય.
ભાણો (ના) ભાણીઓ, ફીકલો, (બેહેનનો છોકરો) (ભાણેજ)
આટલી (વિ) આવડી.
વાર (ના) વખત, દેર.

તેડવા (ક્રિ) બોલાવવા.
રોતો (કૃ) રડતો.
કામ (ના) ખપ, જરૂર.
હજી (અ) અત્યાર સુધી.
અલી (ના) છોકરીને નામ દીધા વગર બોલાવવું તે.

પાઠ ૧૯ મો.

નિશાળીઆ (ના) નિશાળમાં શીખનારા છોકરા.
ફૂદાવતી (ના) ફૂદકારા મારતી.
લાકડી (ના) ડંગોરી.
ભણેલાં (કૃ) શીખેલાં
પરીક્ષા (ના) તપાસ.
ઇનામ=સરપાવ, ખુશીથી કંઈ આપવું તે.
સાહેબ (ના) શીનોર, ટોપીવાળો.
બાકીના=રહેલા છોકરા.
મહેતાજી (ના) ગુરૂજી.
જોવા (કૃ) તપાસવા

પાઠ ૨૦ મો.

ઉતાવળ (ના) તાકીદ.
અલ્યા (અ) છોકરાને નામ દીધા વગર બોલાવવો તે.
સામટું (વિ) એકીવારે.
નિકળ્યો (કૃ) બહારઆવ્યો.
ગાગર (ના) ઘડા કરતાં મોટું વાસણ.
મૂઠો (ના) બાચકો.
સાંકડું (વિ) નાનું.
અટકી (કૃ) ઘલાઈ.
જણ (ના) માણસ.
પડતાં મૂક=પાછા નાંખ, રેહેવા દે.
ઝટ (અ) જલદી, તુરત.
પેઠે (અ) માફક.
ફેરે (ના) વખતે.
છેલ્લીવારે=આખરે.
લગાર (વિ) જરા.
ભણવામાં=શીખવામાં.

પાઠ ૨૧ મો.

સાત પુછડીઓ (ના) સાત પૂછડીવાળો.
બાંડો (વિ) પૂછડી કપાઈ ગયલો.
ખીજવવું (કૃ) ચીડવવું.
કપાવી (કૃ) વઢાવી.
હજામ (ના) વાળંદ.
ચીડવે (ક્રિ) ખીજવે.
બેટા (ના) દીકરા, છોકરા.
ખીજવ્યાથી (કૃ) ચીડવ્યાથી.
ખીજાઇએ=ચીડવાઇએ.

પાઠ ૨૨ મો.

કામકાજ (ના) ધંધો, રોજગાર.
સાંધા (ના) કટકા.
દરજી (ના) મેરાઈ, સુઈ.
કલમ (ના) લેખણ.
કોદાળી=ચાંચવા જેવું ખોદવાનું હથિયાર.
બિચારો (વિ) બાપડો.
ધોબી (ના) લુગડાં ધોનાર.
અક્ષર (ના) હરફ.
મજૂર (ના) વૈતરો, હેલકરી.
બાઇડીઓ (ના) બઇરીઓ.
સૂતર (ના) રૂને કાંતીને લાંબા કાચા દોરા કરેલા તે.
મોતી (ના) મુક્તાફળ.
વાળવાં (કૃ) મરડવા.
ખપ (ના) જરૂર, કામ.
વળાય (ક્રિ) મરડાય.
કાંતે (ક્રિ) રેંટીઆ વતી લાંબા તાંતણાં કરે.

પાઠ ૨૩ મો.

ધ્યાન (ના) ચિત્ત, મન.
પાંસરા (વિ) સીધા
ફરો (ક્રિ) ચાલો, ફરો.

વેળાસર (ના) વખતસર.
માયા (ના) હેત.
મન (ના) ધ્યાન, ચિત્ત.
વઢવું (ક્રિ) લઢવું.
ભૂલ (ના) ચુક, ગફલત.
પાઠ (ના) ધડો.
ભણવો (ક્રિ) શીખવો.
બતાવે (ક્રિ) દેખાડે.
કદી (અ) કદાચ.
ખોટું (વિ) ખરાબ.
ફરીને (અ) હવે પછી.
છૂટી (ના) રજા.

પાઠ ૨૪ મો.

નિત્યે (અ) રોજ.
નીસરી (કૃ) નીકળી.
ચિત્ત (ના) ધ્યાન, મન.
રૂડી (વિ) સારી.
પેર (અ) રીતે, પેઠે.
ગુરૂની (ના) મેહેતાજીની.
ચોડી (કૃ) લગાડી.
શિક્ષા (ના) શિખામણ.
સમજો (ક્રિ) ધ્યાન આપો.
પાંસરૂં (વિ) સીધું.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

ભાઇઓ તમારે રોજ નિશાળમાં જવું, ને ધ્યાન રાખીને ભણવું ને મેહેતાજી આપણે ફાયદાની વાત કહે, તે બધાએ સારી રીતે માનવી. (૧). તમે રમતમાં ચિત્ત નહિ રાખો, ને વાત કહું તે સારીપેઠે સમજો. નિશાળમાંથી જે વારે છૂટી થાય ત્યારે ત્યાંથી નીકળી પાંસરા ઘેર ચાલ્યા જવું (૨).

પાઠ ૨૫ મો.

વિઆવાની (કૃ) જણવાની.
ગાડીવાળો (ના) ગાડું હાંકનાર, ગાડી ચલાવનાર.
રોકીને (કૃ) ઘેરીને.
નીચે (અ) હેઠળ.
વિચાર્યું=ધાર્યું.
રસ્તો (ના) માર્ગ, વાટ.
ઠેકાણું(ના)જગો, મુકામ.
બચારે (વિ) બાપડે.
સારી (વિ) મજાની, વાંચવા લાયક.
ગામ (ના) જ્યાં થોડાંક ઘરની વસ્તી હોય તે.
ઊઠ (ક્રિ) ઊભી થા.
મૂર્ખ (વિ) બેવકુફ.
ઊઠાડી (ક્રિ) ઊભી કરી

પાઠ ૨૬ મો.

શેરડી (વિ) ગળ્યા રસનો સાંઠો.
ટોપલી (ના) વાંસની છાલનો નાનો ટોપલો.
નળીઆં (નાં) છાપરાપર ઢાંકવાનેસારૂ માટીના બનાવેલા નળના બે ભાગ કરી પકવેલા તે.
કોપરાં (ના) ટોપરાં.
ભીંતો (ના) કાદવનોકરો.
છાયું (ક્રિ) બનાવ્યું.
દાણા (ના) અનાજ.
માર્ગ (ના) રસ્તો.
છાપરૂં (ના) ઘરનું ઢાંકણ.
કાઢીને (કૃ) બહાર આણીને.

બારા (ના) મોટી બારી.
કનેથી (અ) પાસેથી.
ધણી (ના) માલીક, શેઠ.
દાંડા (ના) સાકટા.
ટાપરાં (ના) કોપરાં.
વિઆઇ (ક્રિ) જણ્યું.

પાઠ ૨૭ મો.

કમાડ (ના) બારણા.
ભીંતરડી (ના) ભીંત.
ઉઘાડશો=ખુલ્લા કરશો.
છાયાં (ક્રિ) ઢાંકયા.
કેરાં (અ) નાં, તણાં.
રખડવા (કૃ) રઝળવા.
બારણાં (ના) કમાડ.
આડું (વિ) ઉંધું, વાંકું.
વાશીને (કૃ) દઇને.
વલે (ના) હાલ, હવાલ.
ચરવા (કૃ) ચારો ખાવા.
આમ (અ) આવીરીતે.
ઉઘાડો (ક્રિ) ખુલ્લા કરો.

પાઠ ૨૮ મો.

અમથી=ખોટી, જુઠી.
બહાર (અ) બારણે, (ઘરથી વેગળું).
આડું=ઉંધી સમજનું.
આવડતું (કૃ) જાણતું.
રઝળવા (કૃ) રખડવા.
સુખી (વિ) સુખીઆરું.
જોડેલી (વિ) બનાવેલી.
ખરી (વિ) સાચી.
બનેલી (ક્રિ) થયલી.
સમજ (ના) અક્કલ.
દુઃખ=વીપત, આપદા.

પાઠ ૨૯ મો.

રોતો (વિ) રડતો.
સવારમાં (ના) વાહાણામાં.
નહોર (ના) નખોરીઆં.
પહોળું (વિ) ઊઘાડું.
ચોપડયાં (ક્રિ) લગાડયાં.
તાણતો (કૃ) ખેચતો.
ભેંકડો (ના) મોટે સાદે રડવું તે.
લાહે (ના) આગ, અગન.
સરખી (વિ) બરાબર.
બળવા=અગન ઉઠવા.
મટી (ક્રિ) જતી રહી.
મૂકી (ક્રિ) મેલી, છોડી.

પાઠ ૩૦ મો.

તાંબું } (ના) ધાતુનાં
પીતળ } નામ.
તાંબાકુંડીઓ (ના) પાણી ભરી રાખવાનું એ કડાનું વાસણ.
ધોળાશપર (ના) સફેતી ઉપર.
અથડાય (ક્રિ) અફળાય.
માંજેલાં (કૃ) અજવાળેલાં, ચોખ્ખાં કરેલાં
સાચવવાં (ક્રિ) સંભાળવાં.
ગરમાં (ના) રાંધેલું ઢાંકી મુકવાને મોટા વાડકા જેવા વાસણ.
ગોભાય (કૃ) ખાડોપડે
ચળકતાં (કૃ) ઝળકતાં
લાલ (વિ) રાતાં.
કથરોટ (ના) થાળીજેવું છીછરૂં પણ તેથી મોટું કોરણવાળું વાસણ.
લોટા (ના) કળશીઆ
જણાયછે=દેખાયછે.
તપેલાં (ના) પાતેલાં.
લોટીઓ=કસલીઓ.
કાંસું (ના) એક જાતની બરડ ધાતુ.
ભોંય (ના) જમીન.
કદાચ (અ) કોઈવખત.
ફૂટી (કૃ) ભાંગી.

પાઠ ૩૧ મો.

નાનીશી (વિ) નાનીસરખી.
પોતડી (ના) ધોતડી.
પિછોડી (ના) ખાંધે નાંખવાનું લુગડું.

હીરકોરી (વિ) રેશમની કોરની.
હલકી (વિ) થોડી કીમતની, થોડા વજનની.
જામદાની (ના) એક જાતનું ઝીણું બુટીદાર લુગડું.
ફાટેલી (વિ) ચીરાયલી.
અંગરખી (ના) નાની ડગલી.
દીકરો (ના) છોકરો.
ગરીબ(વિ) પૈસાવગરનો.
ધોતી (ના) ધોતડી.
ખભે (ના) ખાંધ ઉપર.
નામાં (ના) નામ.
શીખીશ (ક્રિ) ભણીશ.
માટે (અ) કાજે વાસ્તે.

પાઠ ૩૨ મો.

વાગોળવું (ક્રિ) ખાધુ હોય તે પાછું મોંમાં લાવી ચાવવું.
માખણ (ના) છાશ ઉપરની તરી.
ખરીઓ (ના) પગનાં તળીઆનો કઠણ ભાગ.
હલાવે (ક્રિ) હીલવે.
ફાટ (ના) ચીરો.
ભાવે (ક્રિ) સ્વાદ લાગે.
બબે (વિ) બે.
ચરેછે(ક્રિ) ઘાસ ખાયછે.
ચાવવું (ક્રિ) દાંતેવતી ભચરડવું.
ઘી (ના) માખણને તાવીને બનાવેલું તે.
શી શી (વિ) કઈ કઈ?
મથાળે (ના) ઉપર, ઉપલા ભાગ પર.
ચિત્ર (ના) છબી.

પાઠ ૩૩ મો.

ગુણ (ના)ફાયદો, ખુબી.
આધાર (ના) આશરો.
અગણિત (વિ) ગણાય નહીં તેટલા, (ઘણાજ.
પશુ (ના) ચોપગાં જાનવર.
ખાંતે (ના) ખુશીથી.
જન (ત્ર) માણસ.
જન્મતી (વિ)અવતરતી.
પંખી (ના) પાંખવાળા પશુ. [ભાયડો.
નર (ના) માટીડો,
સુખદાતા (વિ) સુખ આપનાર.
નાર(ના)બાયડી,બઈરી.
દેછે (ક્રિ) આપેછે.
ઘણું કરી (અ) સોવસા, મુખ્ય કરીને.

(કવિતાની સમજુતી). (૪).

ગાયમાં ખુબી ઘણી છે, ને તે બધાને સુખ આપનારી કેહેવાય. વળી તે દહીં દૂધ સૌ આપેછે, ને તે બધા માણુસો ખૂશીથી ખાય છે. (૧).

પશુ, પક્ષી, ભાયડા, ને બાયડી બધાને જન્મ થતી વખત જુઓ તો; તો ઘણું કરીને ઘી ને દૂધ એજ જીવને આધાર આપે છે. (૨).

પાઠ ૩૪ મો. દૂધપાક (ના) દૂધમાં ચોખા ખાંડ નાંખી રાં-

ઘીને કરેલો પાક.
ચાસણી (ના) ઊનું કરી ચીકાસ લાવવી તે.
બૂરૂં (ના) ધોએલી ખાંડ.
ઠારે=ઠંડકથી કઠણ કરે.
વલોવે (ક્રિ) એહાથે ઘોળે
માવો(ના)દૂધને બાળીને લોચા જેવું કરેલું તે.
ખડબાં=ઢેખલા, ગઠા.
તાવીને (ક્રિ) ઉનું કરીને.
પેંડા (ના) માવામાં ખાંડ નાંખી ગોળી વાળેલી તે.
જામીજાય (ક્રિ) બંધાઈ જાય.
લોચો(ના)લોંદો, લપકો.
રાંધીને (કૃ) બાફીને.
ભેળીને (કૃ) મેળવીને.
ખટાશ(વિ)ખાટી ચીજ.

પાઠ ૩૫ મો.

જૂઠો(વિ)લબાડ માણસ.
લેખણ (ના) કલમ.
સંતાડીને (કૃ)છુંપાવીને.
છાનામાના (વિ) કોઇ નહીં જાણે તેમ.
પડેલી (કૃ) પડી ગયલી.
માન્યું (ક્રિ) કબૂલ કર્યું.
ટેવ (ના) આદત, ખો.
વેળા (ના) વખત.
પાઇ (ના) પઇ.
દીઠી (ક્રિ) જોઇ.
ખોટી (વિ) ખરાબ, નઠારી.

પાઠ ૩૬ મો.

પાવલી (ના) ચાર આનાનો સરકારી છાપનો રૂપાનો શિક્કો.
માનવું (ક્રિ) કબુલ કરવું.
ચોરી (ના) છાના માના લીધી, કંઈ ચીજ છુપી રીતે લેવી તે.
કાગળ (ના) તાવ.
લટકાવી=ટીંગાવી.
કોટ (ના) ડોક, ગળું.
ફજેતી (ના) ગેરઆબરૂ.
છાનું છાનું=ચુપ ચુપ. કોઈ નહીં જાણે તેમ.
પકડાઈ (ક્રિ) ઝલાઈ.
ચોડીને (કૃ) ચોટાડીને.

પાઠ ૩૭ મો.

દીકરાની (ના) છોકરાની.
વાળુ=રાતનું ભોજન.
વઢવું (ક્રિ) લડવું.
પહેલાં (અ) અગાઉ.
શરમાયો=લજવાયો.
સોંપ્યો (ક્રિ) હવાલે કર્યો, તપાસી આપ્યો.
હવાલ (ના) હાલ.
તેડાવીને(ક્રિ) બોલાવીને.
વાત(ના)હકીકત, ખીના.

પાઠ ૩૮ મો.

જૂઠ (ના) જૂઠી વાત.
સાચ (ના) સાચી વાત.
કદી (અ) કોઈ વખત.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
પાપી (વિ) દુષ્ટ, નઠારો.
સ્નેહ (ના) હેત, પ્રીત.
દેહ (ના) શરીર, કાયા.
રાચે (ક્રિ) ખુશી થાય.
શોભે=સારી દેખાય.
જગપતિ (ના) જગતનો બનાવનાર, ઇશ્વર.
પૂરો (વિ) બરાબર.
સુખ (ના) ચેન, મજા

(કવિતાની સમજુતી). (૫).

જે માણસ જુઠું બોલે છે, તે બરાબર પાપી છે. તે માટે ન્હાના છોકરાઓ એવું કામ તમે કરો નહીં.

સાચું બોલવામાં ઘણું સુખ છે. સાચાથી બધાનું હેત વાહાલ વધે છે. તેમ સાચાથી જગતનો બનાવનાર જે ઈશ્વર તે પણ ખુશી થાય છે, ને તેથી આપણું શરીર પણ સારૂં દેખાય છે. (૨).

પાઠ ૩૯ મો.

મેવો (ના) દરાખ ચારોળી પસ્તા બદામ તેમજ જાંબુ ફુરી જમરૂખ વગેરે ફળ.
ગાંધીની (ના) નેસ્તીની.
બદામ (ના) એક જાતનો ઠળીઆવાળો મેવો.
દુકાન(ના)બજારમાં માલ વેચવાનું ઠેકાણું.
ઓળખીતો (ના) પીછાનવાળો, જાણીતો
દરાખ (ના) લીલો મેવો.
કાજુ (ના) મેવાનું નામ.
વાટી (ના) કોપરાના ગોટાનું, અડધીઊં.
મગફળી (ના) મગની શીંગ (વિલાતી શીંગ)
ખજૂર (ના) ખજૂરીનું ફળ.
મામા (ના) માના ભાઈ.
ચારોળી(ના)મેવાનું નામ
બતાવી (ક્રિ) દેખાડી.
ભાણીઆ (ના) ભાણા.
ખારેક (ના) સુકાયેલું ખજુર.

પાઠ ૪૦ મો.

વાર (ના) અઠવાડીઆનો દિવસ, વખત.
ચંદ્રમા (ના) ચાંદ,ચાંદો.
ઘણા ખરા=ઘણા એક.
સરસ્વતી (ના) ભણતર, સારદા, વિદ્યા.
દિવસ (ના) દહાડા.
વિદ્યા (ના) ભણતર.
રવિવાર=સુરજનો વાર.
સોમવાર (ના)ચંદ્રમાનો વાર.
ફેડે (અ) પછી, પૂઠે.
ગુરૂવાર(ના)ભેસ્પતવાર
મૂકેછે (ક્રિ) બેસાડે છે.
સરખા (વિ) બરાબર.
ચાલ (ના) રીત, ધારો.

પાઠ ૪૧ મો.

જબરી (વિ) જોરાવર
વહાણામાં=સવારમાં.
માંસ (ના) ગોસ.
ચચ્ચાર (વિ) ચાર ચાર.
કીડા (ના) લાંબાજીવડા.
કૂદતા(કૃ) ઠેકડા મારતા.
ડોલતો (કૃ) ધૂણતો, લેહેકાતો.
જનાવર (ના) જાનવર.
સાંજ (ના) દીવા બતીનો વખત, સંધ્યાકાળ.
લાંઠ (વિ) લુચ્ચો.
માળો=પક્ષીનું રેહેઠાણ
અનાજ (ના) દાણો.
મુએલાં=મરી ગયલા.
ફોડી (કૃ) ફોલી, ભાંગી.
નસાડે (ક્રિ) હાંકી મૂકે.

પાઠ ૪૨ મો.

ભાળો (ક્રિ) જુઓ.
કાગ (ના) કાગડો.
પાંખાળો=પાંખવાળો.
રાગ (ના) ગાવાનો સોર.
રૂપાળો (વિ) સારો, શોભિતો.
ચોપે=ઉતાવળા થઇને.
ચાહે (ક્રિ) ઇચ્છે, માંગે.
હણવા (કૃ) મારવા.
જલદી (અ) તુરત, ઝટ.

ચતુર (વિ) ડાહ્યો. | કાય (વિ) કાઇ. | ચેતી (કૃ) જાણી, સમજી.

(કવિતાની સમજુતી). (૬).

સાંજે જઇ સુવા સારૂ માળો બાંધવા બેઠા, એવા એક કાગડાને જોયો; તે બે પાંખવાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો નહિ હતો. (૧).

કોઈ માણસ હાથમાં કાંકરો લઇને તેને સુપકીથી તાકીને મારવાનું કરે તો તે ચાંચળ જાત મનમાં જાણીને તુરત ઊડી જાય છે. (૨).

પાઠ ૪૩ મો.

સગાં (ના) સગાંવાહલાં.
પીતરાઇ (ના) કાકાના વંશના, કુટુંબી.
સાળીઓ=વહુની બેહેનો
મોળાઇ (વિ) મોસાળ તરફના.
બનેવી (ના) બેહેનનો વર.
ભત્રીજો (ના) ભાઇનો છોકરો.
માસો (ના) માશીનો વર.
ભાણેજ (ના) બેહેનનો છોકરો.
ફૂઓ (ના) ફોઇનો વર.
વર (ના) ધણી, ભરથાર.
વહુ (ના) બાયડી.
સાળો (ના) વહુનો ભાઇ.

પાઠ ૪૪ મો.

જમાઇ=છોકરીનો વર.
સંપસંપીને (કૃ) હળીમળીને
સાવકાં (વિ) બાપ એક ને મા જુદી ત, ઓરમાઈ.
વેવાઈ (ના) છોકરી કે છોકરાનો સસરો.
ઓરમાઇ (વિ) સાવકો.
વેવાણ (ના) છોકરા કે છોકરીની સાસુ.
સગાં (વિ) એક મા તથા એકજ બાપના પેટના.
દૂધભાઇ (ના) આંગળીઆત, કોઠાઈ.
બનતું (કૃ) હળી મળીને રહેવાતું.
દીકરી (ના) છોકરી.
વરવહુ=ધણીધણીઆણી

પાઠ ૪૫ મો.

કાપડ (ના) કપડાં, લુગડાં.
ચોહટું (ના) મોહટું બજાર.
ફડાવ્યું (ક્રિ) ચીરાવ્યું.
ખાદી (ના) એક જાતનું જાડું કપડું.
દોશીવાણીઆ (ના) કાપડીઆ, લુગડાં વેચનાર.
વાણોતર (ના) ગુમાસ્તો.
બાસ્તો (ના) એક જાતનું કપડું.
સેલું (ના) કસબના છેડાવાળું લુગડું.

હાટ (ના) બજાર, દુકાન.
જાજમ (ના) બીછાવવાનુ સારૂં ઊંચુ પાથરણું
કાજે (અ) વાસ્તે.

પાઠ ૪૬ મો.

મહિના (ના) ૩૦ દહાડાની મુદત.
દીવાળી (ના) વર્ષનો છેલ્લો દહાડો. (આસો વદ અમાસનો દિવસ)
રામનવમી (ના) રામજીનો જન્મ દિવસ, ચૈત્ર સુદ નોમનો દહાડો. [મોસમ.
શિયાળો (ના) ટાઢની
ઉતરાણ=મકરશંક્રાંતિ.
અખાત્રીજ (ના) તેહેવારનો દિવસ, વૈશાખ સુદ ત્રીજનો દહાડો.
ઊનાળો (ના) તાપની મોસમ. [ઋતુનુંનામ.
વસંત (ના) રાગનું નામ,
વરસ (ના) સાલ, (બાર મહિના).
ટાઢ (ના) ઠંડ, હીમ.
પર્વ (ના) તેહેવાર.
દેવદીવાળી (ના) ઠાકોરજીની દીવાળી. (કારતેક સુદ ૧૧ નો દિવસ)
ત્યાર કેડે (અ) ત્યારપ-
વસંતપંચમી (ના) વસંત ઋતુ બેસવાનો દિવસ (માહ સુદ પાંચેમ).

પાઠ ૪૭ મો.

ચોમાસું (ના) વરસાદની મોસમ. (જેઠ, આષાડ, શ્રાવણ ને ભાદરવો એટલા ચાર મહિના.)
પજ્જુસણ(ના)શ્રાવકલોકોનો તેહવાર, (શ્રાવણવદ ૧૧ થી ભાદરવા સુદ ૪ સુધી.)
ગોકળ આઠમ (ના) શ્રીકૃષ્ણનો જન્મદિવસ (શ્રાવણ વદ ૮).
શ્રાવણ(ના)હિંદુના વરસનો ૧૦મો મહિનો.
પખવાડીઉં (ના) પંદરવાડીઉં (પંદર દહાડાની મુદત.)
ગણપતિચોથ (ના) ગણપતિનો જન્મદિવસ, દગડા ચોથ (ભાદરવા સુદ ૪).
વરસાદ (ના) મેઘ, મેહ.
શરાધીઆં (ના) મુએલાંની ક્રિયા કરવાના તેહેવારો (ભાદરવા વદ અમાસ સુધીના ૧૬ દહાડા.)
તિથિ (ના) રોજ, મીતી.
ઉતરતાં (કૃ) પુરા થતાં.
દશરા=વિજય દશમી, (આસો સુદ દસેમ.
દીવાસો (ના) મોટો તેહેવાર તે સો પરબનો માસો એ દિવસથી બધા તહેવારો શરૂ થાયછે, (આષાડ વદ અમાસનો દિવસ.)
મેળા (ના) તમાશા.

પાઠ ૪૮ મો.

વાજાં (ના) રાગ કાઢવાના યંત્રો.
વરઘોડો(ના)વર પરણવા જતી વખતનો વાજાં ઢોલ સાથેનો રસાલો.
દેવળ (ના) દેરૂં, મંદીર.
નાદ (ના) અવાજ.
સરણાઈ (ના) પીપી.

તતૂડાં (ના) રણશીંગડાં.
ઝાંઝ (ના) તાસાં, કિરતાલ.
નગારાં (ના) ઢોલ.
ઝમકારો (ના) રણકો.
ભૂંગળ (ના) લાંબું વાજું.
કુંડાળુ (ના) ચકરડું.
ઘડીઆળ (ના) વખત જાણવાનો સાંચો.
પખાજ (ના) મરદંગ.
વાહવા (અ) ઓહો !
ઢોલ (ના) મોટું નગારૂં.
શાદ (ના) અવાજ.

પાઠ ૪૯ મો.

જન્મગાંઠ (ના) વરસ ગાંઠ, જન્મદિવસ.
વરસગાંઠ (ના) શાલગીરી, જન્મતિથી, જન્મદિવસ.
રાઇતાં (ના) દહીંમાં કેળાં દુધી ચીભડાં વગેરે સમારીને નાંખી લચકા જેવું કરી મેળવેલું તે.
બીડાં (ના) પાનની બીડી.
પાનસોપારી (ના) તંબોળ ને ફોફળ.
કંસાર (ના) મોટી લાંપસી.
અડાડયો=અડકાડયો.
કઢી (ના) છાસને ઉકાળીને માંહે મીઠું મરચું ને અળધ નાંખેલી તે.
જમવાનું (ના) જમણ, ભોજન.
મજા (ના) લેહેજત.
તેડયો (કૃ) બોલાવ્યો.
મંડયો (ક્રિ) મચ્યો.

પાઠ ૫૦ મો.

ચોખ્ખાઇ (ના) સુઘડાઇ.
ઉતારવી=સોરી કાઢવી.
સાબુ (ના) મેલ કાઢનારી ચીજ.
દાતણ=આવળ કે બાવળની સોટીનો કકડો.
શરીર (ના) દીલ, અંગ.
ગૂમડાં (ના) મોટાફોલા.
ઊલ (ના) મોઢામાનું વાસ મારતું વાસીથુંક.
ફીકર (ના) ચિંતા.
કોલ (ના) સબો, ફોલા.
ગંધાય (ક્રિ) વાસ મારે.
ઘસવા (ક્રિ) ચોળવા.
જૂઓ (ના) માથામાં કીડીના જેવા ઝીણા જીવડાં પડેછે તે.
મસળવું (ક્રિ) ચોળવું.
ગંદાં (વિ) ગોબા.
સાજાં (વિ) સારાં, સુખી.
ચોખ્ખાં (વિ) સાફ.

પાઠ ૫૧ મો.

ઉપણે (ક્રિ) વા દેઈ કસ્તર કાઢે, ઝાડકે.
તાપ (ના) ગરમી.
લૂઓ (ના) લોદો, લચકો.
પાકવું (ક્રિ) નીપજવું.
ઉથલાવીને (કૃ) ફેરવીને.
કલેડું=ઠીકરાની તાવી.
લોઢી(ના)લોઢાની તાવી.
ખેડવું (ક્રિ) જમીન પોચી પાડવી.
શેકવું (ક્રિ) ખરૂં કરવું.
વાવેછે (ક્રિ) રોપેછે.
ઊગી (કૃ) ફૂટી.
કાચું (વિ) રાંધ્યાવગરનું.
લોટ (ના) આટો.
ઘડેછે (ક્રિ) ટીપેછે.
મેર (ના) બાજુ તરફ.
લાલ(ના)રંગીલા,રંગમાં.

(કવિતાની સમજુતી). (૭).

દૂધ ને રોટલો (દૂધમાં ચોળીને) ને દહીં ને ભાત દહીંમાં ભાત નાંખીને, વળી લાડવા ને લાલ મારા લાલ ખાઇ જાઓ.

પાઠ ૫૨ મો.

ભલા (વિ) સારા.
ઢીમણું (ના) ઢીમું, ઢેકો.
હીંચકા (ના) ઝોલા.
ગભરાવું (ક્રિ) અકળાવું.
કોણી(ના) હાથનુંઢીંચણ.
વારો (ના) વખત.
બઝાડીને=વળગાડીને.
ખસેડયા=આઘા કર્યા.
ધરાવું (ક્રિ) પેટ ભરીને ખાવું, તરપત થવું.
આઘો (વિ) દુર, વેગળે
સામું (અ) તરફ.
દયા (ના) મેહેર, રેહેમ.
હીંચકા (ના) હીંચકા ખાતા.
વેગળા (વિ) આઘા, દુર.
પેટ ભરીને=ધરાઇને.

પાઠ ૫૩ મો.

કાતરી (ક્રિ) કરડી.
લોક (ના) માણસો.
સંતાઇ (કૃ) છુપાઈ, ભરાઈ.
ચંચળ (વિ) હોંશીઆર.
તરત (અ) જલદી, ઝટ.
સર્વે (વ) સઘળા, બધા.
ફૂંકતો (કૃ) ફૂંક મારતો.
ખૂણે ખોચરે=દરમાં.
ભોંય=જમીન, ધરતી.
દીઠામાં (કૃ) જોવામાં.
જબરા (વિ) જોરાવર.
ઝાલવા (કૃ) પકડવા.
કશું (વિ) કાંઇપણ, જરા.

પાઠ ૫૪ મો.

રંજાડ (ના) તોફાન.
દીવટ (ના) જોત, બત્તી.
ધાડ(ના) લૂટારાનીટોળી.
કપડાં (ના) લૂગડાં.
ખાસાં (વિ) મજાનાં.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
મીની (ના) બિલાડી, મંજારી.
પાર (ના) છેડો.
વધ્યા (ક્રિ) વધી ગયા.
પકડયા (ક્રિ) ઝાલ્યા.
માંડે (ક્રિ) મચાવે.
ગડબડ (ના) ગડબડાટ કરતી.
કરડી (ના) કાતરી.
મહા (વિ) મોટું, ઘણું.

(કવિતાની સમજુતી). (૮).

ઉંદરો હારબંધ વધી ગયા, તેમાં કેટલાક ઝાલ્યા પણ પાર આવ્યો નહીં; જેમ લુટારાની ટોળી કેમ આવે તેમ તેઓ રાતે તોફાન મચાવી રેહે છે. (૧).

તેઓ મજાનાં કીમતી લૂગડાં કરડી ખાય છે, ને દીવાની દીવેટ લઈ જાય છે; એને પકડવાનો એક ઉપાય નથી, પણ જો બિલાડી મળે તો મોટું સુખ થાય (તે ઉંદરને પકડી લે). (૨).

પાઠ ૫૫ મો.

પાંદડાં (ના) પાતરાં.
સાંભરેછે (ક્રિ) યાદ આવેછે.
બાપડી (વિ) બીચારી.
ઓઢવું (ક્રિ) શરીર પર ઢાંકવું.
વાળ=બાલ, નીમાળા.
ભૂલી (ક્રિ) વીસરી.
ભૂલશો (ક્રિ) વીશરશો.
દીલ (ના) શરીર, અંગ.

પાઠ ૫૬ મો.

આંચળ (ના) થાન,ધાઈ.
ધાવણા (વિ) નાના, દૂધ પીતા.
જોર (ના) બળ, શક્તિ.
કરડવા (કૃ) બચકું ભરવા
વગર (અ) વિના, શીવાય.
આખલા (ના) ગોધા.
એટલા માટેજ (અ) એને વાસ્તેજ.
કર્યાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.

પાઠ ૫૭ મો.

ઝાડપાલો (ના) ઝાડના ઝીણાં પાતરાં તથા છોડ વગેરે.
કૂવો (ના) ઉંડો ખોદી કાઢેલો વેહેતો ઝરો.
નદીઓ (ના) મીઠા પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી નીકળેલો તે.
વાવ (ના) પગથીઆવાળો પોહોળો ઉતરવાનો કુવો.
મોળું(વિ)મોળાસપડતું.
મીઠું (ના) નીમક (મીઠાસ વાળું.)
ખારૂં (વિ) મીઠાના સ્વાદ જેવું.
જીવેછે (ક્રિ) ટટાર રહેછે.
ભરેલાં (કૃ) ભરપૂર.
જોઇએ તેટલું=કામજોગ, ખપ જેટલું.

પાઠ ૫૮ મો.

લખોટી (ના) લાખની ગોળી, મંજી.
ઠરે (ક્રિ) સાબીત થાય.
છાનોમાનો(વિ)ચુપચુપ.
ગમે (ક્રિ) સારૂં લાગે.
ચોરવું (કૃ) કંઇ ચીજ છાનામાના લેવી તે.
ભૂલી ગયો (ક્રિ) વિસરી ગયો.

પાઠ ૫૯ મો.

મહીપતિ (ના) રાજા.
પસ્તાય (ક્રિ) દલગીર થાય.
પાછળથી=પછવાડેથી.
ચાહેન(વિ)ખુલી, જાહેર.
ઝલાય (ક્રિ) પકડાય.
નર (ના) માણસ.
સમજી (કૃ) જાણી.
બાંધી મારે (ક્રિ) ફટકાનો માર મારે.

(કવિતાની સમજુતી). (૯).

ચોરીમાં સુખ સમજીને જે માણસ કોઇને ત્યાં ચોરી કરીને આવે; પછી ચોરીથી થતું દુઃખ જ્યારે જુએ છે ત્યારે મનમાં ઘણો અફસોસ કરવા માંડેછે.

જ્યારે ચોર ઝલાયછે, ત્યારે ચોરી ઉઘાડી થાયછે, પછી રાજા કે હાકેમ

તેને બાંધીને ફટકાનો માર મારે છે, ત્યારે તેની છેક બેહુરમત થાયછે (આબરૂ જતી રહેછે). (૨).

પાઠ ૬૦ મો.

આંગણું (ના) બારણું, બારણાની આગળની જગો તે.
અજવાળું (ના) ઉજાશ.
પરશાળ (ના) પેહલા ખંડની ભોંય તળીઆની જમીન.
પછીત (ના) પછવાડેની ભીંત.
ચોક (ના) ખાળ.
ઓટલો (ના) ઘરના આંગણા આગળ ઉંચી બેસવાની જગો કરેલી તે, મોટી ઓટલી.
છીંડી (ના) ખડકી,
કરા (ના) દીવાલ, ભીંત.
મેડો (ના) માળ.
અગાશી (ના) ધાબું.
ઓરડો=મોટી કોટડી.
સાંભળો (ક્રિ) ધ્યાનમાં
ઊઘાડી (વિ) ખુલી.[લો.
કરેલી (કૃ) બનાવેલી.

પાઠ ૬૧ મો.

રસોડું (ના) રાંધણી.
અંધારૂં=ઉજાસ નહિતે.
બારી (ના) માલ ઉપરના ભડાનાં બારણાં.
ગોખલા=નાના હાટડા.
ભંડારીઆં (ના) હાટડાં.
રસોઈ (ના) રાંધવાનું.
ધુમાડીઉં (ના) ધુમાડો જવાનો રસ્તો કાઢેલો તે, ચીમની.
તાકાં (ના) મોટા ગોખલાં.
પાણીઆરૂં (ના) પાણીનાં બેડા મૂકવાની ઓટલી.
ધૂમાડો (ના) ધૂણી.
ચોકડી (ના) મોટો ખાળ.
તાળું (ના) પેટી બંધ કરવાનું હથિયાર.
ટાંકાં (ના) વરસાદનું પાણી ભરી મુકવાંના છોબંધના ઉંડા કૂવા.
ગોટાય (ક્રિ) ઘેરાય.
છો (ના) મરડીઆ કાંકરાને ભઠીમાં પકવેલા તે.
દાદર (ના) લાકડાના પાટીઆંની સીડી.
ઓટલી=નાનો ઓટલો.
જાળી (ના) સળીઆ જડેલી નાની બારી.
ઝીલવું (ક્રિ) પડતુ સાહવું.
નીસરણી (ના) વાંસકે વળીનો દાદર.
ગામડું (ના) નાનુ ગામ.

પાઠ ૬૨ મો.

કૂકડી (ના) મરઘી.
ખરખડ=અકળાએ.
વહાણું (ના) સહવાર.
છેડવું (ક્રિ) અડકવું.
દીપે (ક્રિ) સારો દેખાય.
માંજર (ના) માથા પરની લટકતી ચામડી.
ભાત ભાતના (ના) જાત જાતના.
પીછાં (ના) પીછ.
સેવે (ક્રિ) સાચવે.
ઊકરડા (ના) ખાતર વાળી જગો.
બીકણ=નરમ, પોચો.
ધંધો (ના) રોજગાર.
ખોતરવાની (કૃ) ખણવાની, ખોદવાની.

ધસવું (ક્રિ) આગળ દો-
ડી આવવું.
વળગવું (ક્રિ) બાઝવું.
જાળવેછે=સાચવેછે.
કાયર (અ) હેરાન.
કૂકડો (ના) મરઘો.
રૂપાળો (વિ) શોભિતો.
કુકડૂકૂક (ના) મરઘાનું
બોલવું, વાસવું.
વળગેછે (ક્રિ) બાઝેછે.

પાઠ ૬૩ મો.

સાપ (ના) ઝેરી જાનવર.
ગણતો (ક્રિ) પત કરતો.
વેર=દુશ્મનાઈ, ખાર.
જીવ (ના) પ્રાણ.
ચગદી (ક્રિ) કચડી.
લગારેક (વિ) જરા.
નાગ=ફેણવાળો સાપ.
નબળા (વિ) કમજોર.
છેલ્લીવારે (અ) આખરે.
ચટકા (ના) ડંખ.
છોલાયું (ક્રિ) ખોરાયું.
પ્રાણ (ના) જીવ.
ફેણ (ના) સાપ તથા નગા
માથું પોહોળું કરેછે તે.
દર (ના) બાકુ, કાણું.
પછાડી (ક્રિ) ઝીકી,
અફાળી.
ભેગી (વિ) એકઠી.
ઝાઝા (વિ) ઘણા, બહુ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૦).

નબળા પણ ઘણા લોકની સાથે કોઈ પણ દહાડો અદાવત રાખવી નહિ કેમકે મોટા કાળા નાગનો, કીડીઓ બધી એકઠી થઇને આવી રીતે જીવ લેછે (જુઓ કીડીઓ નબળી પણ ઘણી, અને સાપ જબરો પણ એક).

પાઠ ૬૪ મો.

છોડવા (ના) નાનાછોડ.
મૂળીઆં (ના) મૂળ, જડ.
વાટ (ના) રસ્તો, રાહ.
થડ (ના) ઝાડનો વચલો
ગોળ ભાગ.
જીવે (ક્રિ) ટટાર રહે.
ઓગળે (ના) પીગળે.
ડાળાં (ના) ઝાડની
મોટી શાખા.
વેહ (ના) કાણું, છીદ્ર.
ફૂલ (ના) પુષ્પ.
વાદળ (ના) આકાશ.
કસ (ના) રસ, તત્વ.
ફળ (ના) લીલો મેવો.
ચરી (કૃ) વણી.
પથરાય (ક્રિ) ફેલાય.
વેલા (ના) જમીનપર
પથરાતા છોડ.
આંબો (ના) કેરીનું ઝાડ.
છોડ (ના) છોડવો.
કોહળું (ના) તરકારીનું
નામ, શાકનું નામ.

પાઠ ૬૫ મો.

લીલાં (વિ) ખુબસુરતાં.
કચરો (ના) મેલ.
કરમાઇને(ક્રિ)ચીમળાઇ-
સૂકાવું=કરમાઇજવું [ને.
સીંચીએ (ક્રિ) રેડીએ.
ટટાર (વિ) સીધા. [રેડવું.
છાંટવું (ક્રિ) .છ કોરવું,
તાજા (વિ) લીલા.
વરસતો (ક્રિ) પડતો.
મસ (વિ) ઘણી, બહુ.
લૂખા (વિ) મુરદાલ.

પાઠ ૫૬ મો.

રીસાળ (વિ) તામસી.
રીસાયો (ક્રિ) ગુસ્સેથયો.
ચેન (ના) સુખ, મૂઝા,

પીરસેલી (વિ) ખાવાનું
મુકી તૈયાર કરેલી.
મુદ્દલ (વિ) જરાએ.
મેળા (ના) તમાસો.
વેદના (ના) દુઃખ, પીડા.
ભાંડુ (ના) ભાઈ બેહેન-
ના છોકરાં છૈયાં.
માલ (ના) જીવ, વીસાત.
પૂણે (ક્રિ) લાગે, શાસે.
વીંછી (ના) ઝેરી જીવડો.
ટેવ (ના) આદત.
ખોટું (વિ) માઠું, ખરાબ

પાઠ ૬૭ મો.

તણખલાં (ના) તંખલાં.
ઇંડાં (ના) ઈંદાં.
રૂ (ના) કપાસમાંથી
કપાસીઆ કાઢી ના-
ખી જે રહેલું તે.
વસ્તુ (ના) ચીજ.
આખું (વિ) બધું, સઘળું.
ચીંચી=ચીચીઆરી.
રઝળીને (કૃ) રખડીને.
ધીમેધીમે (અ) હળવે-
હળવે, આસ્તે.

પાઠ ૬૮ મો.

પાલો=ઝીણાં પાતરાં.
સૂરજ (ના) સૂર્ય.
ઝાંઝવાં (ના) ઘણા તે-
જથી આંખે ન સુઝે-
તે, અંધારાં.
ગરમી (ના) તાપ.
તેજ (ના) પ્રકાશ, નુર
નીપજવું (ના) પાકવું.
ધાન્ય (ના) અનાજ.
સર્વે (વિ) બધી.

પાઠ ૬૯ મો.

બગાડ (ના) નુકસાન.
ગભરાઈ (કૃ) અકળાઈ.
ધાજો=મદદે આવજો.
છેતરવું (ક્રિ) ઠગવું.
સીમમા (ના) ખેતરમાં,
ગામની હદમાં.
આસપાસ (અ) આજુ
બાજુ, ચોતરફ.
ખેતરવાળા (વિ) ખેત-
રના માલીકો.
ખુડૂત (ના) ખેતીકરનાર.
ચારતો (કૃ) ચરાવતો.
અમથી (વિ) ખોટી.
હસવા (ક્રિ) મજાકકરવા.
શરમાઈ (કૃ) લજવાઇ.
ખરેખરો (વિ) સાચો
સાચી (વિ) ખરી.
જૂઠું=ખોટું.
છેતર્યા=ઠગ્યા.

પાઠ ૭૦ મો.

ધૂરકવું (ક્રિ) ગુસ્સાથી
જોવું.
લોહીલોહાણ=લોહીઆ-
ળ, લોહી નીગળતા.
પામીએ (ક્રિ) ખમીએ.
બચકાં (ના) ડાફાં.
ભસવું=કૂતરાનું બોલવું.
તૂટી પડવું (ક્રિ) એક-
દમ વળગી પડવું, ધ-
સારો કરવો-
ગરીબ (વિ) અનાથ.
સોબત (ના) સંગત.
બાપડો (વિ) બીચારો.
ભૂંડાં (વિ) ખરાબ.

પાઠ ૭૧ મો.

પજવીએ (ક્રિ) કાયર
કરીએ, દુઃખ દઇએ.
હળીમળીને (કૃ) સંપસ-
પીને, એક દીલથી.
ઉગામીએ=ઊઠાવીએ.
દુખાય=દલગીર થાય.
માંહોમાંહે (અ) એક
બીજા, અરસ પરસ.
રાજી થવું=ખુશી થવું.
હેત (ના) પ્યાર.
રીસાઇએ (ક્રિ) ગુસ્સે
થઈએ.
વહેંચી (કૃ) ભાગ પાડી.
સંપસંપીને (કૃ) હળી
મળીને.

પાઠ ૭૨ મો.
ઝગઝગાટ (વિ) ચળકાટ.
પૃથ્વી (ના) દુનિઆ.
વહાલો (વિ) પ્યારો.
ઘોર (ના) બીયામણું, અંધારૂં.
ગગન (ના) આકાશ.
ઊંચો (વિ) દુર, ઉપર.
પરમેસ્વર=મોટો ઈશ્વર.
ચળકતી (વિ) ઝળકતી.
જીવાત (ના) રેહેવાત.

પાઠ ૭૩ મો.
મહિમા (ના) લીલા.
કરનાર(વિ) બનાવનાર.
આમલી (ના) એકજાતનું ઝાડ અને તેનું ફળ.
જગ (ના) જગત.
કોઠી (ના) કોઠાનું ઝાડ.
સરજનાર (ના) પેદા કરનાર.
તારા (ના) ચાંદરણી.
ભજવા(ક્રિ)ભકતી કરવા.
દેવ (ના) પરમેશ્વર.
તાડ (ના) તાડીનું ઝાડ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૧).

ભાઇઓ તમે આ મોટા ઝાડ જુઓ, એમાં સોથી તાડનું ઝાડ ઊંચુ છે, કોઇ આમલી કોઇ આંબો ને કોઇ કોઠીનું ઝાડ પણ હોયછે, ને જુઓ કે તે બધાનાં ફળ જુદા હોય છે. (૧)

જે આ જગતનો બનાવનાર **ઇશ્વર** છે તે સુરજ તારાનો પેદા કરનાર છે, માટે એજ હમારો મોટો દેવ છે, તેને ભજવાની ટેવ રાખીએ.

પાઠ ૭૪ મો.
નિશાળ (ના) વિદ્યા-ભણવાનું ઠેકાણું.
રગત (વિ) રંગેલા.
વતરણું (વિ) લાકડાની કલમ.
તેયાર (વિ) તરત કામમાં આવે એવું.
સો (વિ) દશદશકા.
એકડેએક (ના) એકની સંખ્યા.
સ્લેટ (ના) પથ્થર પાટી.
પોતીઆં (ના) ધોતીઆં.
મોઢે=મોંથી ભણીજતા
ખડી (ના) ચીકણી-ધોળી માટી.
પાટી (ના) સફેતા કે ધુળથી લખવાનું નાનું પાટીયું.
ધુળ (ના) રજ.
ફીકર (ના) ચિંતા.
મંગાવીએ (ક્રિ) અણાવીએ.
જાળવીને=સાચવીને.
મંજાવીને (કૃ) સાફ કરાવીને.

પાઠ ૭૫ મો.
ચિતારો (ના) છબી પાડનાર, ચીતરનારો.
હિરાકશી (ના) એક જાતનો કાળોરંગ બનાવવાનું વસાણું.
ચડાવતો (કૃ) ચોપડતો
ભાઇબંધ (ના) દોસ્તદાર.

શાહી (ના) રૂસનાઈ.
હરડાંબેડાં (ના) એક જાતનાં ઝાડનાં ફળ.
હસેછે (ક્રિ) મજાક કરેછે.
ભટ (ના) મહારાજ.
ભૂકો (ના) ચુગદો.

પાઠ ૭૬ મો.

ધનતેરશ (ના) ધન પુજવાની મ્હોટી તેરસ.
બાજૂબંધ (ના) કોણીનું ઘરેણું.
છવીટીઆં (ના) પગના આંગળાંનું રૂપાનું ઘરેણું.
સાંકળાં (ના) હાથ તથા પગનું ઘરેણું.
પોંચી (ના) હાથનાં કાંડાનું ઘરેણું. [ણું.
કંદોરો (ના) કેડનું ઘરે-
બેરખી (ના) કોણીનું ઘરેણું.
ચોકડાં (ના) કાનની લાલીનું ઘરેણું.
બાજઠ (ના) પાટ.
વાનાં (ના) ચીજો.
અકોટી (ના) કાનનું ઘરેણું.
તુશીપાટીઆં (ના) બાયડીના ડોકનું ઘરેણું
ટુંપીઓ (ના) ગળચવો.
કડાં=હાથનાં ઘરેણાં.
વીંટી (ના) મુદ્રિકા.
બાઈડીઓ=બાઇરીઓ.
ધોતા (કૃ) સાફકરતા.
કોરે (ના) બાજૂએ.
હીરાકંઠી (ના) હીરાકડીના સોનાની સાંકળી.
વાળી (ના) નાકનું નાનું ઘરેણું
વાંક (ના) બાયડીના હાથનું ઘરેણું.
કલ્લાં=સાદાલીસા તોડા.

પાઠ ૭૭ મો.

ખીલા (ના) બેઠેલાં માથાનો લોઢાનો અણીદાર ખુટો.
સોનેરી (વિ) સોનાના.
કીમત (ના) ભાવ.
બુટ્ટા (ના) કસબના ફુલ.
હળપુણી (ના) લોઢાનો દાંતો.
કીનખાબ (ના) જર.
પાવડો (ના) માટી ઉસરડવાનું લોઢાનું હથિયાર.
સાંકળ (ના) લોઢાની સાંકળી.
નકુચા (ના) સાંકળ ભેરવવાનો ખીલો.
હળ (ના) જમીન ખેડવાનો લોઢાનો અણીદાર ખુટો.
થએલી (કૃ) બનેલી.
અન્ન (ના) અનાજ.

પાઠ ૭૮ મો.

ડોકું (ના) ધડની ઉપરનો ભાગ ડોક.
હડપચી (ના) ડાઢીઆગળની જગો.
બોચી (ના) ગરદન.
ગાંસડી (ના) બચકી પોટલી.
લમણા (ના) ગાલ આગળનો ભાગ.
મોખરો (ના) જરૂખો.
ધડ (ના) ડોકની નીચેનો ભાગ.
બાબરી (ના) ચોટલો.

પાઠ ૭૯ મો.

બગલ (ના) કાખ.
પેઢું=પેટ નીચેની જગા.
તળીઉં=નીચલો ભાગ.
વાંસો (ના) પીઠ, બરડો.

કેડો (ના) કમ્મરો.
ગાળો (ના) ભાગ.
એડી (ના) પગના તળીઆ ને ખડા આગળનો ભાગ.
ઢીંચણ (ના) ઘુંટણ.
થાપો (ના) ભાગ.
ઘુંટી (ના) પગની એડી આગળનો ઢેકો.
ખભા (ના) ખાંધ.
કાંડું=હાથનો પોહોચો.
સાથળ (ના) જાંગ.
કાખ (ના) બગલ.
હથેલી (ના) હાથેલી.
નળો (ના) ઘુંટણ હેઠેનો ભાગ.

પાઠ ૮૦ મો.

સોબત (ના) સંગત.
આંબાવાડીઉં = આંબા ઉગેલા હોય તે વાડી.
રખવાળ=સાચવનાર.
ટપેર્યા (ક્રિ) ઠોકયા, માર્યા.
પહોંચ્યો (ક્રિ) આવી લાગ્યો.
ઝાંપો=કાંટાનું બારણું
કેરી (ના) આંબાનું ફળ.
હીંડ (ક્રિ) ચાલ, દોડ.

પાઠ ૮૧ મો.

સંગ (ના) સંગત,
પ્રેમ (ના) હેત, પ્યાર.
ઠામ (ના) ઠેકાણું.
ભાગ્યશાળી (વિ) નસીબવાન, નસીબવાળો.
પેસે (ક્રિ) આવે.
ઠરશે (ક્રિ) થોભશે.
રૂડો (વિ) સારો.
બુરો (વિ) ખરાબ.
મેહેતા (ના) મેહેતાજી. ગુરૂ.
સંગ (ના) સોબત.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૨).

જેને જેવી સંગત તેવોજ રંગ ત્યાં બેસે, જેને જેવી સંગત તેવુંજ હેત ત્યાં વધે, જેને જેવી સંગત તેવાંજ કામ તે કરશે, અને જેને જેવી સંગત તેવેજ ઠેકાણે જઇને તે ઉભો રહેશે; સારી સંગત હશે તો તે સારો બનશે; ને નઠારી સંગત હશે તો નઠારો બનશે; પણ સારો મેહેતાજી શીખવનાર હોય તો તેની સંગતથી નશીબવાળો હોય તો તે વિદ્યા ભણે (ભણીને નશીબવાળો થાય.)

પાઠ ૮૨ મો.

જલેબી (ના) એક જાતનું ખાંડનો રસ પાયલું પકવાન.
બાકરા=જાડા રોટલા.
પોર (અ) ગયે વર્ષે.
બાજે (ના) જમવાના આસન ઉપર.
પકવાન (ના) લાડુ જલેબી દહીં તરા વગેરે મીઠાઈ.
પતાસાં (ના) બતાસાં
હારડાં=ખાંડના ચકતા.
નાત=જમણવાર, જાત.
રમકડાં=ખાંડના રસની

ખાવાની ચીજો.
ઘેબર (ના) એક જાતનું ખાંડનો રસ પાયલું પકવાન.

પાઠ ૮૩ મો.

ખાતર (ના) મોટું બાકું.
ખોતરવું (ક્રિ) ખોદવું.
વણજારૂ (વિ) શીકારૂ, વણજારમાનો.
નજર (ના) નીઘા, ધ્યાન.
દ્દાટવું (ક્રિ) ડફણાવવું.
ધન (ના) પૈસા, દોલત.
ધણી (ના) શેઠ, માલિક.
સમજે (ક્રિ) ચેતે.
તાણતો (ક્રિ) ખેંચતો.
ગયેલું (કૃ) ખોવાયલું.

પાઠ ૮૪ મો.

વઢવાડ (ના) લડાઈ.
મેળાપ (ના) મુલાકાત.
ચડભડી (કૃ) લઢી, વઢી.
જમણુ (ના) જમવાનું.
અથાણું (ના) આથણું.
શેખી (ના) પતરાજી.
ખરીદવું=વેચાતું લેવું.
જણીઓ=બાઇઓ.
રડ્યું ખડ્યું=કોઇ કોઇ
સામટો(વિ) એકઠો.
હોસ્લં=કાદવનું મટકું.
ભેગું (વિ) એકઠું, સાથે.
મોઘું=ઘણી કીમતનું.
સાહુકાર = પૈસાવાળો, આબરૂદાર ગ્રહસ્થ.
લેખું (ના) ગણતી.
ધાંટો (ના) સોર, પોકાર.
લેખવે=ગણે, પતકરે.
શેનું (સ) કઈ ચીજનું ?

પાઠ ૮૫ મો.

સમડી (ના) કાગડા કરતાં મોટું જબરી પાંખવાળું પક્ષી.
વાઘરી (ના) પારઘી.
જાળ (ના) ફાંદો.
કરગરવું (ક્રિ) કાલાવાલા કરવા.
મરડવું (ક્રિ) આમળવું.
અમથો (વિ) ખાલી.
બગાડ્યું=નુકશાન કીધું.
લુચ્ચી(વિ)ઢોંગી, ખંધી
ડોક (ના) ગરદન, ગળું.
વિચારવું=તોલ કરવો.

પાઠ ૮૬ મો.

બીડમાં (ના) ખેતરમાં
મમત (ના) બોસ, જીદ.
ફૂલાવવું (ક્રિ) મોટું કરવું.
ગજું (ના) શક્તિ.
તાલેવાર (વિ) પૈસાદાર.
બરોબર (વિ) સરખું.
ખર્ચ ખૂટણ (ના) પરચુરણ ખરચ.
ચંપાઇને (કૃ) દબાઇને.
બરોબર (ના) સરખી, હરીફી.

પાઠ ૮૭ મો.

આડોશી પાડોશી (ના) પાસેના ઘરમાં રેહેનારા, જોડેના ઘરના.
જાગવું=જાગૃત રેહેવું.
ગુણપાડ (ના) ઉપકાર.
પકડયો (ક્રિ) ઝાલ્યો.
ચોકી (ના) પેહેરો.
જાળવ્યું (ક્રિ) સાચવી રાખ્યું,તપાસી રાખ્યું.
ચાકરો (ના) નોકરો.

પાઠ ૮૮ મો.

કંદોઈ (ના) મીઠાઈ ભજીયાં વગેરે વેચનારો.
ખડકી મૂકવું (ક્રિ) ગોઠવી રાખવું.
શાકરીઆ (વિ) ખાંડનો રસ પાયલી મીઠી ચીજ.
ચકરડી (ના) વાએ ફરતું કાગળનું રમકડું.
મીઠાઇ (ના) બરફી પેંડા વગેરે મીઠી ચીજો.

કથરોટ (ના) કોરણ-વાળું છાછરૂં વાસણ.
પાલખી=ખુલ્લો મેનો.
ચોસલાં=ચોડા કડકા.
રમકડાં=રમવાની ચીજો.
ઠઠ (ના) મેદની, ભીડ.
વોહોરો (ના) હોરો.
સામાન (ના) ચીજો.

પાઠ ૮૯ મો.

પંચરાઉ (વિ) પાંચ જાતની, પાંચ વાનાની.
કોદરા, તુવેર, નાગલી, મકાઈ, લાંગ, બંટી, મસૂર, રાજગરો, બાવટો, મઠ } જુદી જુદી જાતનાં અનાજનાં નામ.
અપવાસ (ના) ભૂખ્યા રેહેવું તે, લાંઘણ.
ફરાળ (ના) ફળનો આહાર કરવો તે, વ્રતમાં ખાવાની ચીજો
જાર (ના) જુવાર.
ડાંગર (ના) ભાત.

પાઠ ૯૦ મો.

ઘાંચી (ના) તેલી, તેલ દીવેલ વેચનારો.
કણઝીઉં (ના) કણઝીનું તેલ.
ઘાણી (ના) તેલ દીવેલી વગેરે પીલવાનો લાકડાનો સંચો.
સરશીઉં (ના) સરસવનું તેલ.
ફોલ્લા (ના) ગુમડાં.
પીલવું=દાબવું, કચડવું.
સઘળાં (વિ) બધાં.
સરસવ=સરસીઉ કાઢવાના રાઈ જેવા દાણાં.
ડોળીઉં=ડોળીનું તેલ.
એરંડી (ના) દીવેલી.
ખોળ (ના) પીલતાં કુચો રહેછે તે.
ડોળા=મહુડાંના બી.
સ્વાદ (ના) સારૂં.
કણઝી (ના) એક જાતના અળસીને મળતા ઝીણા દાણા.

પાઠ ૯૧ મો.

હકીકત (ના) વાત, વિસ્તાર, હેવાલ.
કાચું કોરૂં (વિ) તળેલું.
ખંખેરી (કૃ) ઝાપટી.
સંજોરી (ના) ઘુઘરા, ઘારી જેવું ખાંડવાળું ખાવાનું.
ખરખરીને (ક્રિ) ઘણોજ.
દારૂખાનું (ના) આતસબાજી.
શીરો=એક જાતનું લચકા જેવું ખાવાનું.
ગેરૂ (ના) એક જાતની લાલ માટી.
ફૂલકરણી (ના) ફૂલકર.
જાળાં (ના) કરોળીઆના પડ.
ટેટા (ના) ફટાકા.
બચકો (ના) ગાંસડો.
ફટાકા (ના) ટેટા.
ઉધઈઉધઈ = ધોળી કીડી.
મઠીઆં (ના) મુઠીઆં.
પેટારો=મોટી પેટી.
છછુંદરાં (ના) ફુલકરણી.
ફરતાંફરતાં = જુદાં જુદાં.
ચોપડે (ક્રિ) લગાડે.
ભારે=ઉંચા, કીમતી.
છોડેછે (ક્રિ) ફોડેછે.

પલાખાં.

૭ × ૧॥ = ૧૦॥
૧૯ × ૧॥ = ૨૮॥
૩૯ × ૧॥ = ૫૮॥
૪૮ × ૧॥ = ૭૨
૫૯ × ૧॥ = ૮૮॥
૬૯ × ૧॥ = ૧૦૩॥
૭૭ × ૧॥ = ૧૧૫॥
૮૯ × ૧॥ = ૧૩૩॥
૯૭ × ૧॥ = ૧૪૫॥
૯૦૦ × ૧॥ = ૧૩૫૦
૯ × ૨॥ = ૨૨॥
૧૭ × ૨॥ = ૪૨॥
૨૯ × ૨॥ = ૭૨॥
૪૫ × ૨॥ = ૧૧૨॥
૫૭ × ૨॥ = ૧૪૨॥
૬૭ × ૨॥ = ૧૬૭॥
૭૭ × ૨॥ = ૧૯૨॥
૮૭ × ૨॥ = ૨૧૭॥
૯૫ × ૨॥ = ૨૩૭॥
૬૦૦ × ૨॥ = ૧૫૦૦
૫ × ૩॥ = ૧૭॥
૧૭ × ૩॥ = ૫૯॥
૩૮ × ૩॥ = ૧૩૩
૪૯ × ૩॥ = ૧૭૧॥
૬૮ × ૩॥ = ૨૩૮

૭૯ × ૩॥ = ૨૭૬॥
૮૮ × ૩॥ = ૩૦૮
૯૯ × ૩॥ = ૩૪૬॥
૪૦૦ × ૩॥ = ૧૪૦૦
૧૧ × ૧૯ = ૨૦૯
૧૩ × ૧૮ = ૨૩૪
૧૪ × ૧૯ = ૨૬૬
૧૫ × ૧૮ = ૨૭૦
૧૬ × ૧૭ = ૨૭૨
૧૭ × ૧૯ = ૩૨૩
૧૮ × ૧૮ = ૩૨૪
૨૦ × ૧૫ = ૩૦૦
૧૯ × ૧૯ = ૩૬૧
૨૮ × ૨૮ = ૭૮૪
૩૯ × ૩૯ = ૧૫૨૧
૪૮ × ૪૮ = ૨૩૦૪
૫૮ × ૫૮ = ૩૩૬૪
૬૭ × ૬૭ = ૪૪૮૯
૭૪ × ૭૪ = ૫૪૭૬
૯૮ × ૯૮ = ૯૬૦૪
૧૯ × ·। = ૪॥।
૪૮ × ·। = ૧૨
૫૯ + ·। = ૧૪॥।
૯૯ × ·। = ૨૪॥।
૯૦૦ × ·। = ૨૨૫

મુંબઈ:—ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ, ભુલેશ્વર, પીરખીના દેવળ પાછળ, માવજી જેરામ ચાલ.
,, એન. ડી. મેહેતાની કું૦, કાળકાદેવી રસ્તા.
સુરત:—નગીનદાસ ફકીરભાઈ, સગરામપુરા.